

Uz predstojeću retrospektivu "crnog talasa" YU filma u Kanadi:
Tom Mek Sorli, direktor Kanadskog filmskog instituta

Piše
Bojan Ž. Bosiljić

Otava, decembra 2000.

FILMOVI ZA SVA VREMENA

Od sredine januara pa do početka marta 2001. godine, u Vankuveru, Torontu, Montrealu i Otavi naizmenično će se održati retrospektiva "crnog talasa" jugoslovenskog filma, pod nazivom "Biće skoro propast sveta". Predviđeno je da se tom prilikom prikaže šest filmova, nastalih krajem šezdesetih godina, koji su zbog svoje tematike i poruka bili anatemisani od strane titoističkog režima, ali zvanično nisu nikada bili zabranjeni. To su: "Biće skoro propast sveta" reditelja Aleksandra Petrovića, "Rani radovi" Želimira Žilnika, "Jutro" Puriše Đorđevića, "Ljubavni slučaj službenice PTT" Dušana Makavejeva, "Kad budem mrtav i beo" i "Buđenje pacova" Živojina Pavlovića. O tačnom datumu prikazivanja ovih filmova u Vankuveru, u dvorani "Pacifik Sinematek", čitaoci "Kišobrana" će biti blagovremeno obavješteni.

Organizatori ove retrospektive su Kanadski filmski institut i Srpski kulturni centar iz Toronta, uz saradnju Jugoslovenske kinoteke iz Beograda. Tim povodom, direktor Kanadskog filmskog instituta Tom Mek Sorli dao je u Otavi autoru ovog teksta ekskluzivni intervju za "Kišobran".

- Jugoslovenski "crni talas" je filmski pokret koji je odigrao značajnu ulogu u razvoju svetske kinematografije, u smislu rušenja tabua i bavljenja takozvanim "zabranjenim temama". Kakav je Vaš odnos prema "crnom talasu"?

- "Jugoslovenski filmski 'crni talas' je nesumnjivo veoma važan period u istoriji svetskog filma, iz više razloga. Napravljeni pre više od 30 godina, ovi filmovi su danas relevantniji više nego ikada, govoreći o političkoj kompleksnosti života u 20-om veku, o tabuima i ograničenjima u ljudskom ponašanju i odnosima, od kojih su neki danas prevaziđeni.

Tokom 'ludih' šezdesetih bilo je dosta rušenja tabua, u različitim vidovima i oblicima, a posebno na filmu, kako u Evropi, tako u Aziji, pa i u Severnoj Americi. Ali, za mene, jugoslovenski "crni talas" predstavlja nešto posebno, mnogo više od tog pukog razotkrivanja seksualnih, političkih ili religioznih tabua. Naime, filmovi Makavejeva, Petrovića, Žilnika i drugih jugoslovenskih autora bave se i konfrontiraju sa hipokrizijom vremena 'hladnog rata', sa tadašnjim političkim sistemom i režimom u Jugoslaviji i njenom pozicijom 'negde između', u sredini između dva polarizovana sveta. Njihovi filmovi nisu samo jednostavno prikazivanje i razotkrivanje seksa ili marksizma, nego govore o tome kako postojeći svet mora biti izazvan zbog načina na koji je organizovan i kako

funkcioniše, shodno diktatu lidera suprotstavljenih supersila tog vremena.

Posmatran u tom kontekstu, jugoslovenski 'crni talas' je suštinski različit od sličnih filmskih pokreta u

Scena iz filma "Biće skoro propast sveta"

Francuskoj, Britaniji i Americi, koji su se uglavnom bavili spoljašnjim efektima donošenja i razotkrivanja tabua na filmskom platnu. Jugoslovenski 'crni talas' ide dublje u srž problema, koristeći film kao oružje protiv političkog konformiteta i noseći u sebi univerzalne poruke, za sva vremena. Gledano iz današnje perspektive ovi autori i filmovi zaslužuju, možda više nego ikad dosad, da se slušaju i vide! Posledice tragične decenije na prostorima bivše Jugoslavije najbolje nam pokazuju kako bilo kakva vrsta isključivosti, politička ili religiozna, može da vodi ka užasnim stvarima. Autori jugoslovenskog 'crnog talasa' su to uočili i anticipirali pre više od tri decenije i rekli NE, poručujući celom svetu: 'Mi se moramo organizovati na drugačiji način, ne samo isključivo na ovaj komunistički ili onaj kapitalistički!'

To je suštinski značaj i vrednost ovih filmova i u sadašnjem momentu kada imamo ovaj suludi kapitalistički monolitizam koji ne prihvata bilo kakav drugi oblik filozofije, političke ili ekonomske. To mora biti izazvano i osporeno, što je upravo činio "crni talas" YU filma, nudeći alternativu svetu onakvom kakav je u to vreme bio.

- Sam naziv celog filmskog programa "Biće skoro propast sveta" nosi u sebi duboku simboliku, univerzalnost i aktuelnost!?

- "'Crni talas' je nastao u doba 'hladnog rata' i konstantne pretnje od svetske nuklearne katastrofe. Za mene, u nekom možda čudnom tumačenju, kraj sveta može biti pozitivan! Naime, u tom smislu ako uništiš stari i stвориš novi svet oslobođen totalitarizma, represije, ograničenja, diktata i svih drugih vrsta ortodoksnosti datih od strane vlasti.

Ipak, suprotno od samog bukvalnog shvaćanja naziva ove naše retrospektive 'crnog talasa', smatram da su ovi filmovi usmereni prvenstveno ka ovozemaljskom

životu, a ne prema 'raju i paklu'.

- U kojoj meri kanadska publika može da shvati i čuje eho poruka jugoslovenskog "crnog talasa"?

- "Mi ovde u Severnoj

Americi ne razumemo poziciju Jugoslavije, između Istoka i Zapada, Severa i Juga, negde u sredini, između različitih i često suprotstavljenih svetova, kultura i političkih sistema. Autori filmova jugoslovenskog "crnog talasa" su u vreme vladavine Tita, Brežnjeva, Niksona pokušavali da nađu načine da rekonstruišu život na drugačiji

Scena iz filma "Rani radovi"

način, da naprave boljim svet u kojem žive. Makavejev, Petrović, Pavlović metaforično kažu u svojim filmovima: 'Ovo ne može biti dobro, ne može više tako, skinite odeću, razotkrijte tabue, ukinite ograničenja svake vrste, seksualne, socijalne, političke...!'

Ove poruke danas posebno dobivaju na značaju, u vremenu dubokog konzervatizma, vladavine korporacija i kapitalističke globalizacije sveta, u kojem, nakon raspada sovjetske imperije, ne postoji alternativna filozofija ili ideja. Svi su danas preplašeni od bede i siromaštva, svet je danas tako 'skrojen' da svi osećaju taj strah od globalnog kapitalizma, svima je 'uteran' strah za vlastiti opstanak. Zbog tog konstantnog straha da će izgubiti posao, ljudi ne mogu da se suoče i konfrontiraju sa realnošću i svetom koji je danas sve dalje i dalje od toga da bude savršen. To je užasna stvar!

Upravo sve ovo što se danas događa u celom svetu pravi je dokaz stvaralačkog dostignuća jugoslovenskog "crnog talasa", čiji filmovi su izdržali test vremena. Njihov značaj i relevantnost dobijaju još veću specifičnu težinu trideset godina kasnije. Makavejev, Petrović i njihove kolege su bili dovoljno hrabri da kažu: 'Ne, mi možemo da zamislimo i kreiramo svet na drugačiji način'. Oni su uradili ono što pravi umetnici i treba da čine, da razdrmajaju učmalost i ignorišu zadate šeme i okvire".

- Da li su kanadski ljubitelji "sedme umetnosti" imali ranije priliku da vide filmove jugoslovenskog "crnog talasa"?

- "Veoma sporadično. Uglavnom je to bilo na na specijalnim projekcijama. Kanadski filmski institut je pre desetak godina prikazao nekoliko filmova Dušana Makavejeva i pokojnog Saše Petrovića, koji su bili i gosti na filmskoj tribini u Otavi. Mislim da je ono što mi u Institutu radimo veoma korisno, izazovno i edukativno. Radi se o tome da gledaocima damo mogućnost da vide i druge vrste filmskog izraza. Jedini put kako možeš da utičeš na ljude da vide stvari drugačije je da im dozvoliš da vide i osećaju i druge načine razmišljanja i pravljenja filmova. Na prvi pogled, u Severnoj Americi postoji široki dijapazon izbora kada je film u pitanju. Ali, taj izbor je veoma uzak u

estetičkom i političkom smislu. Zato, kada vide filmove poput "Biće skoro propast sveta" ili "Ljubavni slučaj službenice PTT" oči gledalaca se otvaraju na potpuno novi način. Ovi filmovi nude izazov očekivanjima gledalaca i pozivaju ih da nakon perioda sumnje i samopreispitivanja krenu sa tim novim saznanjima i idejama napolje, u svet i učine nešto da ga promene. To su filmovi o kojima razmišljaš nakon njihovog gledanja, koji mogu uticati na to kako doživljavaš svet oko sebe.

'Crni talas', kao grupa autora i filmova nastalih u veoma turbulentnim šezdesetim godinama, iz više razloga zaslužuje da se prikaže kanadskoj publici. Mislim da je ovaj program od šest igranih filmova reprezentativna selekcija 'crnog talasa' jugoslovenskog filma"- ističe na kraju intervjua gospodin Tom Mek Sorli, direktor Kanadskog filmskog instituta.